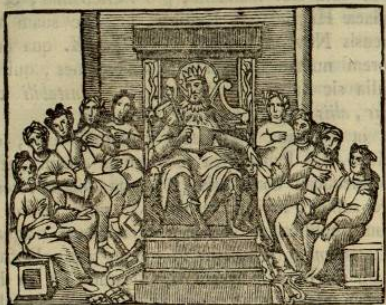

EMBLEMA LXIII.
REGUM TRIBUNAL.

Iste Athenæ Moderator Aulæ,
Provide circum proprium Tribunal,
Conscias dulcis Sophiæ volebat
Pingere Musas.
Nempè ubi leges placido geruntur
Ore, sunt docto decorata cultu
Sceptra: dum Reges Sophiæ sororum
Jura maritant.

COMMENTARIUS.

1 **A** Udire igitur Reges suos subditos debent, & interdum, ut vidimus, de ipsorum causis, & querelis cognoscere, & judicare. Regiè tamen semper, hoc est, nec nimie severitatis gloriam affectantes, nec ita legum formulis, ac præceptis adstricti, ut aliquando, si res poposcerit, non possint communes illarum tramites transilire, & ex bono & æquo, quod sibi tempori, & rationi congruentius visum fuerit, statuere.

2 Nam Rex bonus melior censei, & appellari solet, quam bona lex, ut post Bartolum (a), Baldum (b), & alios, Camillus Borrellas (c) observat, sive lex viva, ac loquens, ut Cicero (d) dixit. Ipsæque leges (e), etiam aliis inferioribus Magistratibus, ne dum Regibus judicantibus, Capiunt ut jure regantur, sicuti Catunculus monuit, hoc est boni & æqui consideratione habita, in quo juris ars, sive scientia, ac definitio secundum Ulpianum (f) consistit. Quod & alludens Julius Paulus (g), docuit: In omnibus, maxime tamen in jure, æquitatem esse spectandam. Et alibi (h): Non oportere jus civile calumniari, neque verba ejus captare, sed qua mente quidquid dicatur, animadvertenter convenire. Et Constantinus Imperator inquitens (i): Placuit in omnibus rebus præcipuam esse æquitatis, quam stricti juris rationem.

3 Et in idem tendit illud Menandri (k): Leges per quam egregia res sunt, sed is, qui legibus utitur nimium exactè, Sycophanta videtur. Et verum illud: Summum jus summa injuria, sive

(a) Bart. in leg. præsentis, per text. ibi, C. de iis qui ad

Eccles.

(b) Bald. in leg. ex hoc jure, n. 1. de just. & jur.

(c) Borrell. de præstant. Reg. Cathol. cap. 3. n. 89.

(d) Cic. lib. 3. de legib.

(e) L. respiciendum, D. de panis.

(f) Ulpian. in l. 1. vers. Jus est, D. de just. & jur.

(g) L. in omnibus 90. D. de reg. jur.

(h) L. ad exhibendum 19. D. ad exhib.

(i) L. Placuit 8. C. de jud.

(k) Men. in Androgy.

summa crux, summamque malitia, quod, ut Cicero (l) inquit, factum est jam tritum sermone proverbium in cujus expositione alios Erasmus (m) allegat, quibus Rex quoque noster Alphonsus opitulatur, in una ex suis legibus (n) sanciens: Entender si deben las leyes bien, & derechamente, tomando siempre verdadero entendimiento dellas, à la mas sana parte, & mas provechosa.

4 Et quamvis hoc non ita facile in aliis Magistratibus concedamus, in Regibus tamen, ut dixi, in dubium vocari non potest, ut sensit Cicero (o) dum scripsit, Populo, & Senatui permissum esse, non autem Judicibus, à verbis legis recedere. Et magis ad rem nostram Symmachus (p) inquitens: Alta est conditio Magistratum, quorum corruptæ videntur esse sententiæ, si sint legibus mitiores: alia Divorum Principum potestas, quo debet acrimoniam severi juris inflectere. Et Constantinus Imperator (q) aperte sanciens: Inter æquitatem, jusque interpositam interpretationem, Nobis Solis & oportet, & licet inspicere.

5 Cum enim legum condendarum potestatem sibi dumtaxat Principes reservaverint, earum etiam interpretandarum, atque ex bono & æquo temperandarum licentiam penes se ipsos esse voluerunt, ut multis juribus (r) edocemur, & eruditè Guillelmus Budæus (s), & alii (t) Auctores observant, simul etiam disserentes, in quo Bonum & æquum versari, seu consistere videatur. Ideoque Suetonius Tranquillus (u) multum commendat Claudium Imperatorem, quia, Non semper præscripta legum sequutus, duritiam lenitatemque multarum ex bono & æquo, perinde ut afficiebatur, moderari solebat.

6 Habet quippè æquitas mixturam quamdam rigoris & benignitatis, cujus causa non ineptè, Media appellari solet, quasi quod in mediocritate consistat, ut doctè ex Aristotele, Statio, & aliis Cujacius (x) animadvertit. Et à D. Cypriano, quem ipse non citat, diffinitur: Justitia, misericordiæ dulcedine temperata, sive rationalis modus, qui tam misericordiam, quam rigorem contineat. Quem plures alii sequuntur, quos latè recensent Albertus Bolognetus Hortensius Cavalcanus (y), & Guillelmus Maranus, in peculiaribus commentariis, quos de jure & æquitate vulgarunt, & doctè ex nostris Ferdinandus Mendoza (z) & Antonius de Quintanadueñas (a), quos pro multis allegasse sufficiet, docentes, Quod æquitas est moderatio juris, ab humanitate proficiens; & quod æquissimum est, id recedere potius à justitia: & quod justissimum est, parum esse æquum.

7 Et hoc idem est, quod ultra ab illis adducta, præsens nostrum Emblemata insinuare contendit, in quo Regium excelsumque Tribunal exhibemus, cui à latere novem adsident Musæ, suis quæque instrumentis ornatae, ad Pithæi nimirum Atheniensium, sive Træcentorum Regis, Thesei avi materni, mentem respicientes, qui, ut præter alios refert Pausanias (b), non modò jus, ut ejus dignitatem decebat, constanter dixit, sed & artem dicendi docuit, & librum Rethoricum posteris reliquit. Ex quo, & ejus monumentis cernebatur Tribunal ex albo marmore, tribus sellis judiciariis insigne, cui proximum adhærebat Templum Musarum, ut juris, & æquitatis, humaniorumque artium singulare commercium ostenderet, & Musas, Judiciorum severitatem suis concentibus demulcere, delinireque debere, significaret.

8 Etenim licet P. Nicol. Causinus (c) hoc veluti ænigmatè Pitheum indicare voluisse tradat, Rethorices humanarumque literarum scientiam jus profitentibus, & dicentibus valde necessariam esse. Quod quidem in se etiam verissimum est, ut plures pluribus (d) probant, & Ego alibi (e) tetigi, proprius tamen ad hanc, quam dixi, rigoris & æquitatis moderationem, & modulationem, ubi causa eam patitur, respexisse arbitror.

9 Nam ut præclare quondam Sospiter dixit, Gratiæ, quæ justitiam transgreduntur, ne gratiæ autem dici merentur: Amicæ autem justitiæ, nemo rejecerit ultrò, qui meò non ex queru, cui petra natus sit; quia ut D. Augustinus ait: Nimia justitia incurrit peccatum; temperata justitia facit perfectos. Solsitudinem correctionis amor Christi temperet, & dilectionem proximorum sal justitiæ condit.

10 Quod simile videtur Androclis sententiæ, qui, ut Spinasatus (f) refert, dicere solebat, Ut

(l) Cicet. 1. offic.

(m) Erasim. ex Terent. Collum. & aliis in Adag. p. 619.

(n) L. 13. tit. 1. part. 1.

(o) Cicet. in orat. pro Ligario.

(p) Symmach. lib. 10. cap. 63.

(q) Constant. Imper. in l. 1. C. de leg.

(r) L. ult. C. de legib. l. 2. vers. Si quid verò. C. de vet. jur. l. ordine 15. ad munic. l. 14. tit. 1. p. 1.

(s) Budæus in dict. l. 1. vers. Jus de just. & jur.

(t) Conan. 1. com. & 11. Altat. 1. part. cap. 30. Corras.

(u) princ. 2. illat. 8. Rhodia. lib. 7. cap. 22.

(v) Sueton. in Claud. cap. 14.

(x) Cujac. in recit. ad dict. l. 1. de just. & jur. pag. 93.

(y) Bolognet. Maranus. & Cavalc.

(z) Mendoz. disp. de pact. lib. 1. cap. 3. ex n. 9.

(a) Quintanad. de jurid. lib. 2. tit. 1. ex num. 10.

(b) Paus. in Corint. pag. 713.

(c) Causin. de elog. fac. lib. 1. cap. 5. pag. 5.

(d) Erasim. Alexand. Duar. Faber, & alii apud Me

lib. 2. de parric. cap. 1. Emil. Feit. in Prefat. suor. oper.

Mercer lib. 1. opin. cap. 4. Suffrid. in orat. de præst. leg.

Roman. Castill. in præf. ad opera Vellèi. de Guacov. Parlād.

in epist. ad filios, post lib. 2. quorid. noviss. D. Laur. de

Prado in Schediasmate hujus arg. & Saavedr. Empr. 6. cu-

jus lemma, Politioribus ornantur.

(e) Ego Sup. Emblem. 26. & 27.

(f) Spinas. in Politis. lib. 2. cap. 1. in fin.

Ut sale condiendis piscibus, ita lege quadam condiendis legibus opus esse. Et Symmachis (g), agentis, Hanc persapè esse, causarum rationem, sive fortunam, ut in controversiis, alius iure, alius aequitate superior sit; tuncque labante consilio, deliberationem cognitoris ad oraculum clementie principalis occurrere.

11 Nec mirum est, si noster hic Pithæus, asitricer sibi Musas in suis Judiciis ob prædictam causam desideraverit, cum aded sit difficilè, justum ab iniquo discernere, ut Horatius (b) non fuerit veritus dicere,

Tempora si fastoque velis evolvere mundi,
Nec natura potest justo secernere iniquum.

Et Marcus Tullius (i) Sulpicium Oratorem valdè commendat, quòd nusquam jus ab aequitate sejunxit. Cum enim cujuslibet causa trutinazione, ut aliàs Ulpianus Juris-Consulto scriptum reliquit, (k) Personarum, rerum, locorum, ac temporum, qualitatis, quantitatis, & eventus, aliarumque occurrentium circumstantiarum, diligens consideratio haberi debeat, cui & Quintilianus (l) adsentit, dum inquit: Atrocitas crescit ex his, quid factum sit, à quo, quo animo, quo loco, quo tempore, quo modo; hæ circumstantiæ solent sæpè se se ita, invicem implicare, ut iudicantes accipites reddant, in rigorem ne an in aequitatem, & misericordiam propendeant, & justis regulam in Lesbiam convertant, quæ plumbea erat, & ubi recta deservire non poterat, ad res, quæ metienda erat, formam, deflectebatur, juxta illud Aristotelis (m), quòd Adagiographus (n), de hoc agens, ita ex Græco in Latinum convertit: Siquidem infinitæ rei, infinita item regula. Quemadmodum plumbea Lesbie ædificationis regula: ad lapidis enim figuram transmovetur, neque manet rugula.

12 Unde meritò à Sapientia (o) docemur, Scire justitiam, esse radicem immortalitatis. Et Origenes, nihil aliud esse Deum, quàm viventem justitiam, perhibuit. Quasi hic solus infallibilis ejus administer esse possit, sequutus ut apparet, & Spinasatus (p) observat, Diadocum Proelium, qui justitiam ipsam Jovis dici filiam interpretatur. Quòd Nomothetes, ac Juris auctor, & velut Princeps sit, & Moderator universorum: vel Plutarchum (q), qui eandem ob causam, hæc juris dicendi potestatem, non solùm artem appellat, sed omnium etiam aliarum artium maximam, ac velut Reginam, laudans, inter plures alios testes, clarissimum Pindarum, qui Aristotechem Deum appellavit, ceu vere justitiæ artificem, quòd diffinire potissimum norit, quid, quando, & quousque sit iniquorum quisque plectendus, vel juris scripti rigor, pro personarum, rerum, locorum, ac temporum circumstantiis, ut jam diximus, aliquantulum relaxandus.

13 Quæ vel solæ auctoritates, ut plures aliæ deficerent, satis esse possent, ad convincendum errorem, sive malignitatem, & parum syncerum judicium Angeli Thii, & Jacobi Zavarellæ, (r) qui Jurisprudentiam, nec artem esse, nec scientiæ nomine dignam, affirmare sunt ausi. Quorum sequutus delirium Petrus Andreas Canonherius (s), eò impudentiæ processit, ut Juris-Consultos, sive Juris Peritos, nec Sapientes, nec Peritos, nec Prudentes, & ad Republicanam administrandam idoneos esse posse, dicere non erubeat. Quorum tamen nimiam destomachationem, peculiaribus hac de re editis libris, Christophorus Hemius, Joachimus Hopperus, Joannes Corrasius, Angelus Matthæacius, Petrus Gilchenius, eruditissimus Antonius Faber (t) & alii passim exagitant, & manifestis rationibus, & argumentis explodunt.

14 Est enim ars, & quidem tum divina, tum verè Regia, ut suprâ retulimus, cum Deus, ut noster Eusebius (u) optimè inquit, Reges suo loco Juris sequestres constituerit, Arbitros boni & æqui, Sponsores justitiæ, Hymeneos pacis, Feciales fortunæ communis, Custodes aequitatis tuendæ inter suos; præcipuumque ipsorum opus æquitas sit, ut graphicè etiam nostrum hoc Emblemata designat.

15 Et aliud simele Petri Costalii (x), de Dea Themide, quæ & ipsa, justitia cum aequitate temperata, à veteribus Ethnicis dicebatur, Jovisque solio, universalis mundi rectoris; assistricem fabulantur, ut præter plures alios Sophocles (y) ostendit, dum dixit.

Vetusta si Jovi adsidet modo æquitas.

Latèque prosequitur Themisthius (z), omninò legendus, & insinuavit Anaxarchus, dum, licet per-

(g) Symmach. lib. 10. epist. 52.
(h) Horat. 1. serm. 1. cap. 3.
(i) Tullius apud Valer. max. 6. n. 78. ubi alia Græc.
(k) Ulpian. in leg. aut facta, §. sed hæc, D. de pan. §. atrox, Instit. de injuriis, leg. 1. tit. 16. part. 2. latè Farin. 1. crim. q. 15. ex n. 64. §. q. 115. d. n. 13. & Bobad. in Polit. lib. 2. cap. 4. ex n. 10.
(l) Quint. lib. 6. cap. 1.
(m) Aristot. lib. 5. moral.
(n) Erasm. in Adag. Lesbia regula, pag. mihi 431.
(o) Sapiens. 15. 3.

(p) Spinas. ubi supr.
(q) Plutarch.
(r) Ang. Thus, & Zabarel. contr. 1. cap.
(s) Canonh. in Aphor. polit. 1. tom. pag. 12. 32. 92. 104. & 108.
(t) Ant. Fab. in Jurisprud. Pap. scient. per tot. præcipue tit. 1. illat. 5. ex pag. 8.
(u) Euseb. in Theopol. lib. 3. cap. 1. pag. 489. & seqq.
(x) Costal. in pegmat. pag. 12.
(y) Sophoc. in Oed. Colonoa.
(z) Themist. orat. 11.

perversè, & lenocinanter, ut præter alios tradit Plutarchus (a), Alexandrum Magnum, se ob Clitii necem discrutiantem, his verbis solabatur: Nescis assessorem Jovis Deorumque, Justitiam, & Fas esse, quo quicquid actum ab Dominante fuerit, id jus, & Fas sit. Et idem ipsum novissimè Florentius Schoonhovijs (b) insinuavit in alio Emblemate, inquitens:

Cui Jovis Adsestrix Themis est? quod justa putanda,
Que divina Dei mens ratacunque velit.

16 Quibus addo, de Musis, & præcipuè Calliope, Regum judicii adistentibus, Hesiodum, à Themestio (c) etiam valdè laudatum, & illustratum, ita canentem,

Nam comitem se se venerandis Regibus infert,
Quem Musæ colere Jovis magni inclita proles,
Et Reges videre ortum Jovis inter alumnos.
Hæc linguam dulci profundunt rore, simulque
Sua via destillant huic verba ex ore, proinde
Hunc Populi ritè moderantem jura tumentur.

17 Et quidem justè administrationi justitiæ Musas sociari, judicare debemus, cum eadem in reliquarum virtutum exercitio comites optarentur, ut satis ostendit illud Claudiani (d).

Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas:
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.

Unde & illis Lacedæmonii, ut Plutarchus (e) inquit, ante præliorum discrimen sacrificabant, & Alexander ante Persicam expeditionem, Arriano (f) narrante, Musarum honori solemnes ludos constituit, Herculesque tot victoriis, ac virtutibus celebratus, Musagetis nomine donatus fuit, quòd ipsarum, quas sibi semper comites exoptavit, pariter honorem & defensionem suscepit, ut res, quæ mutuis operibus, & præmiis juvari, ornarique deberent, sicuti latius ex Etmenio in oratione de reparandis scholis, Lulius Giralduus (g) scripsit, Fulvii Nobilioris simul historiam adducens, qui eadem de causa Romæ in circo Flaminio adem Herculis Musarum ex pecunia censoria fecit, quæ omnia Dionysius Batillius (h) hoc Emblemate denotavit,

Templa hic cum Musis (prisci monumenta Quiritis)
Musarum Alcides Duxque Comesque tenet,
Tam benè conveniunt, ille hujus nomine tute,
Clarus hic illarum vocis, & artis ope.

18 Porro, ut filium Emblematis nostri iterum capessamus, semper in judicantium, & Regum maximè, Tribunalibus, divinum quippiam interesse, vel, ut intersit, oportere, præsumptum fuit, cujus suffamine, justum ab injusto, æquum ab iniquo secernere. Unde apud Hebræos traditum legimus (i), Angelos ad hunc effectum in illis adsistere solitos possent, & congrua emergentibus causis judicia proferre. Quod ab Aegyptiis sumpsisse videntur, qui, ob eandem præsumptionem, in eisdem Tribunalibus, ultra Judicium subsellia, alia vacua relinquebant, & venturis in hoc auxilium Angelis, reservabant, hoc veluti urbano hospitio, vel officio, opem, quam ex ipsis sibi spondebant, remunerantes.

19 Et M. Varro apud Agellium (k) in libro quem appellavit ipse, Isagogicum, de officio Senatus habendi, exactè docet, Romæ, more majorum, justa Senatus consulta fieri non posse, nisi in Templis ad hoc per Augeres prius ritè sacratis, ac constitutis, inibique, antequàm Senatus haberi inciperet, immolare hostiam, auspicarique debere. Cui mori postea Cæsar Augustus, quò lecti probatque Senatores, & religiosius, & minori molestia Senatorio munere fungerentur, referente Suetonio (l), addidit, ut prius quàm consideret quispiam, thure ac mero supplicaret apud aram ejus Dei, in cujus templo coiretur. Jovique, Positorio dicto, in Senatus vestibulo aliam peculiarè rem dicavit, in qua ingredients privatos affectus, ac simulatas deponerent.

20 Quam, se quoque emulaturum, ac constructurum, si tempore Romanorum vixisset Alphonsus I. Aragonum Rex, ut Panormitanus (m) narrat, dicere solitus erat, & hodie Senatum Venetum reapse observare Beyerlinchius (n) recenset, addens, idem ipsum insinuare voluisse, qui Ratisbonensi Curie hanc inscriptionem in tabula marmorea præfixerunt.

Quisquis Senator curiam officii causa ingrederis,
Bbb

(a) Plutarch. in com. ad Princ. in doct. Arrian. & Curt.
(b) Batill. Emblem. 46.
(c) Bodin. in demon. man. lib. 3. cap. 4.
(d) Agell. lib. 14. cap. 7.
(e) Themist. dicit. orat. 11.
(f) Sueton. in August. apud Beyerlinch. in Theatr. lit. E. pag. 362.
(g) Panorm. lib. 3. de dicit. & fals. Alphon. cap. 2.
(h) Beyerlinch. in Theatr. lit. C. pag. 403.
(i) Giral. de Dicit. Gent. rym. 10. pag. 318.

An-

Ante hoc ostium privatos affectus abjicito,
Iram, vim, odium, amicitiam, adulationem.
Reipublice personam, & curam subjicito.
Nam ut aliis æquus, aut iniquus fueris,
Ita quoque Dei iudicium exspectabis, & sustinebis.

21 Et ad hæc auspicia, & suprema (in quibus frequentius agnoscuntur) Principum Tribunalia, boni, & æqui inspectionem, & amplexionem pertinere, facultatemque à stricto, ac summo jure sæpè deflectendi, quoties æquitas, & humanitatis, vel utilitatis ratio aliud postulat, optimè, ultra supra relatos Petrus Herodius (o) prosequitur. Atheniensium exemplum adducens, quibus cum lex esset, ut qui civium Megara se ad exules contulissent, quibus nullum cum civibus commercium esse placuerat, iis capitale esset, & Polyevitus ab Areopagitis ob hujus legis transgressionem damnatus esset, quia factum non negaret, sed se idè illuc contulisse diceret, ut Nicoclem, cui mater sua nupta esset inviseret, & quia ibi exulabat, consolaretur: quis enim eam causam non perpetuò obtenderet? Adhuc tamen Populus ex æquo & bono eum absolvi jussit, quem judicavit miseratione, ac pietate magis Megaram venisse, quam dolo malo, consilii- que cum exilibus adversus Rempublicam capiendi, participandivè causa.

22 Platonem quoque ob similem causam Charmander accusavit, quòd vi tempestatis compulsus, Æginam venisset, quòd omnibus Atheniensibus prohibitum erat, & tamen ex bono & æquo liberatus fuit, non tam quòd invitus appulisset, quam quòd lex illa de Hominiibus scripta erat. Platò verò inter Philosophos esset, qui super homines sunt.

23 Thebanus etiam Epaminondas, ut Xenophon (p), & alii (q) prodiderunt, cum capitibus accusatus esset, quòd ad dicendam causam evocatus, non parvisset, postea audita ejus excusatione, quòd tunc pro Republica adversus Lacedæmonios militaret, inspectisque ejus meritis, quæ longè hanc inobedientiam excessisse videbantur, jus, æquo & bono, lex, gratiæ, & honesto cessit, & ipse à suis civibus capite puniendus, absolutus fuit.

24 Cui iudicio simile aliud in absolute M. Horatii ob interfectum sororem, quia intempestivè occisi mariti mortem lugebat, Valerius Maximus (r) recolat. Alia etiam (s) de duobus parricidis ex bono & æquo comperendinatis adjiciens, qui justo dolore impulsus, in tantum facinus proruperunt. Et aliud, adhuc notabilis, Lucii Pisonis, qui cum ob graves & intolerabiles injurias sociis illatas, prope damnatus esset, quia tamen prostratus humi, ad pedes iudicum osculandos, os suum cæno replevit, hoc conspectu totam quæstionem (sive ut alii) legendum putant *Concionem*) à severitate ad mansuetudinem transtulit, quia satis jam graves eum pœnas sociis dedisse arbitrati sunt, huc deductum necessitatis, ut abjicere se tam suppliciter, aut attollere tam deformiter cogereetur.

25 Nec abest valdè illud Julii Cæsariis, in absolvendo Quinto Ligario, quem mente primum sua, ut refert Plutarchus (t), jam dudum tamquam improbum hominem, notoriumque sibi hostem, damnatum habebat, sola Ciceronis oratione permoti, qua ipsum mirificè variisque affectibus, ad humanitatis, clementiæ, ac misericordiæ suæ specimen præbendum suasit, mira que in dicendo gratia coegit.

26 Eisdemque virtutibus utens Prudentissimus Rex noster D. Philippus II. filium cujusdam mulieris ob homicidium justè damnatum, matri concedi jussit (u), ipsius oratione, & lachrymosis precibus, ac majorum meritis delinitus. Etenim ut cum verbis nostræ legis (x) Partitæ concludam: *Comoquier que los Reyes deben ser firmes, è mandar cumplir la justicia: pero pueden, è debèn à las veçadas usar de estas tres bondades, así como de misericordia, è de merced, è de gracia.* Quod ipsis solis permitti, in alia (y) lege docemur. Et qualiter clementiam & misericordiam cum justitia sociare debeant, infra trademus (z), & benè præmonuit D. Ambrosius (a), sic inquit: *Imitamini ergo Imperatores exemplum divinum, ut sitis in statuendis legibus severiores, in exigendis supplicitis misericordes: ut severitas legum insolentem restringat, audaciam, misericordia Principum reos subtrahat pœna.*

EM.

(o) Herod. lib. 10. tit. 1. cap. 1. fol. 389. ex Dinarcho contra Demosthen.

(p) Xenophon. lib. 7. rer. Græc. 1.

(q) Cicero. de in ven. Appian. in Syria, Probus in Epam.

(r) Valer. lib. 8. cap. 1. §. 1. & cap. eod. in 2. part. §. 2.

(s) Idem eod. cap. §. 6.

(t) Plutarch. in Cicer. vide ejusdem orat. pro Q. Ligario

(u) Balthas. Porren. lib. 1. de dict. & fact. Philip. II. cap. 4.

(x) L. 3. in fin. tit. 32. part. 7.

(y) L. 1. eod. tit.

(z) Infr. Emblem. 76.

(a) D. Ambros. in Psalm. 17. col. 3.

OMNIBUS ÆQUA.

Et jacet absque jubat Leo, Frænaturque superba.
Archiferi cervix, non meminitque sui.
Nosco manum justam, quæ humiles pariterque potentes
Frænât, & æquali pondere librat ovans.
Hic Rex, hic Princeps, ut ameris lumina fig,
Frænatur vulgus, si Leo fræna capit.

COMMENTARIUS.

Pergam porò, & qui gloriam Regum, quibus hæc scribo, in omnibus opto, præcipuam ejus parandæ viam paucis hac commentatione demonstrare conabor, rectam nimirum & æqualem omnibus justitiæ administrationem eisdem summè commendans, de qua merito Tullius (a) dicere potuit: *Fundamentum perpetuæ commendationis, & fæmæ justitiæ est, sine qua nihil potest esse laudabile, & qui veram gloriam adipisci vult, justitiæ fungatur officio.* Quem sequutus D. Gregorius (b) *Summum* (inquit) *in Regibus bonum est justitiæ colere, & suavique jura servare.* Et his certior, & antiquior testis Salomon (c): *Justitiæ elevat gentem, & miseros populos injuria facit.* Et Isaias (d): *Ecce in justitiâ regnabit Rex, & Principes ejus præerunt.*

Etenim, cum secundùm eundem D. Gregorium (e) in quatuor virtutibus Temperantia, scilicet, Prudentia, Fortitudo, & Justitia, tota boni operis structura consurat, ex eisque laudari Reges maximè soleant, ultima hæc, juxta vulgatum Hesiodi (f) carmen ab Aristotele (g), D. Thoma, & aliis (h) eximè probatum, virtutes reliquas in se se continet, ipsaque sublata, nihil aliæ proficiunt, quin potius cingulum, sive vinculum societatis humanæ, quo per eandem arctantur, atque constringimur rumpi, ac dissolvi necesse est, ut multis multaque auctoribus (i) passim ostendunt, quorum scrinia compilare velle, immensi, & supervacanei labori esset.

3 Maximè cum hæc omnia apud Nos satis comprobet lex (k) quædam eptem Partiti juris, quæ inquit: *Justicia es una de las cosas porque mejor, è mas enderezadamente: mantiene el mundo.* *E es así como fuente onde manan todos los demas derechos.* *E non solamente balogar la justicia en*

Bbb 2

(a) Tull. 3. offe.

(b) D. Gregor. lib. 7. epist. 20.

(c) Proverb. 14. 34.

(d) Isai. 31.

(e) D. Gregor. 2. Moral. Zevall. de violent. gloss. 17.

(f) Hesiod. in Theog.

(g) Aristot. 5. Eth.

(h) D. Thom. & Theol. omnes in 2. 2. quest. 58. art. 3.

(i) in 4. dist. 46.

(k) D. Thom. & alii ubi supr. Assan. in Catal. 5. part.

cons. 5. Lips. 1. pol. cap. 10. & 11. in mon. polit. lib. 1.

cap. 9. Spinass. lib. 1. cap. 7. Annumerii alii apud Ca-

nonher. 1. tom. Aphorism. ex pag. 198. Sylv. nupt. lib. 5.

ex num. 76. & alii passim.

(l) Proem. Partit. 3. tit. De la Justicia, latissim.

sim. Damhouder. in pralud. ad ras. jur. civil. & in ca-

pit. 11.

los pleitos que son entre los demandadores, è los demandados en juicio: mas aun entre todas las otras cosas que avienen entre los omes, quier se fagan por obra, ò se digan por palabra. Ubi ejus Glosographus (l), post alia, quæ de justitiæ laudibus ex D. Ambrosio, & aliis adduxit, benè cum D. Augustino (m) concludit, *Ea remota, nihil aliud esse Regna, quàm atrocitiam.* Et cum M. Tullio (n), tantam ejus vim esse, *Ut ne illi, qui maleficio & scelere pascuntur, sine aliqua ejus particula vivere possint: nam & Princeps latronum, nisi æqualiter prædam dispartiat, aut interficietur à sociis, aut relinquatur.*

4 Multisque aliis omissis, quæ de eximia hac virtute, & ejus necessitate, & utilitate facile congerere possem, satis erit Claudianum (o), aliqua ex ipsis perstringentem, adducere, dum inquit:

*Esse sed injustum fateor, quodcumque negatur
Justitiæ: Tu prima hominem sylvestribus antris
Elicis, & fædo detergis secula vitæ.
Te propter colimus leges, animosque ferarum.
Excimus: nitidis quisquis te sensibus hausit;
Irruet intrepidus flammis, hiberna secabit
Æquora, confertos hostes superabit in armis.
Ille vel Æthiopum pluvii solabitur astus:
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.*

5 Et multò plura M. Prætorium (p), ita eleganter canentem,
*Mè sine civilis frigent commercia vitæ,
Mè sine nulla domus, Respublica nulla senectam
Ferre, nec ulla diu possint consistere Regna:
Inque Deum Pietas sine me, nulla, inque propinquo
Nulla fides: sine me quanta est prudentia Regum,
Stultitia est larvata, furorque Heroica virtus.
Mè sine Mortales cultos dediscere mores
Et vitam, atque animos induti rursus aggregatum
In sylvas migrare volent, stabula alta ferarum,
Et quondam proavis habitata revisere lustra.*

6 Relatu quoque digna videntur alterius Moderni (q) de re eadem carmina, & ad Reges ad hanc virtutem exhortandos, maximè conducentia, quæ sic habent:

*Cum Deus immensam libravit in aere molem,
Confusunque chaos, divisaque corpora rerum
Ad concors sociavit opus, præfecit in orbe
Justitiam, stabili terras quæ lege ligaret;
Illa vices rerum, indigestaque semina certis
Ordinibus constare jubet: moderamine justo
Æqua probat, damnatque nefas hæc sceptrâ tuetur,
Hæc aufert, Regesque facit, &c.*

7 Qua de causa veteres Ethnici, ut Orphæus (r) & Demosthenes (s) apud Natalem Comitem (t) indicant, ut summam hujus virtutis necessitatem in his, qui Reipublicæ præsent, significarent, in throno ipsius Jovis, quem veluti Deorum Deum, & Regum Regem venerabantur, Euno miam adsidere fingebant, qua bonam legem, sive justitiam, ut nomen ostendit, significabant, alio nomine eandem *Æquitatem* appellantes, eique Pudorem comitem facientes, quasi his semotis, Mundum gubernare nequiret. In ipsa autem effigienda varii admodum fuisse reperiuntur.

8 Nam Chrysippus in libro de Honesto, ab Agellio (u) relatus, ejus imaginem fieri solitam inquit, forma atque filo virginali; aspectu vehementi, & formidabili: luminibus oculorum acerbis, neque humilis, neque atrocis, sed reverendæ cujusdam trisitæ dignitatis. Quæ tamen Pictura, ut idem Agellius tradit, delicatioribus quibusdam Philosophis severitæ magis, quàm justitiæ, merito visa fuit. Pausanias (x) autem in arce Clypseli depictam inveniri tradit, sub formosæ mulieris forma, quæ alteram fæda facie, sinistra obstructam, collo trahit, dextera fuste cedit, quasi injuriam malè multans.

9 Nigidius vero Figulus, de cujus doctrina & scriptis plura Agellius (y) observat, illam in Zo-

(l) Greg. Lop. *diff. Proam. verb. Justitiæ.*

(m) D. August. *lib. 4. de Civit. Dei cap.*

(n) Tull. *1. de off. lib. 1. de somn. Scipion.*

(o) Claud. *de Consul. Mal. Theod.*

(p) Prætor. *lib. 1. de Princip. salut. administr.*

(q) Balthas. *de Vias in sylva 5, pag. 172.*

(r) Orph. *in Dæd. Col.*

(s) Demosthen. *in orat. in Aristogit.*

(t) Nat. Comes *in Mytol. pag. 92. & 120.*

(u) Agell. *lib. 14. cap. 4.*

(x) Pausan. *ap. Girald. de Diis Gent. synt. 1. pag. 27.*

(y) Agell. *lib. 19. cap. 14.*

Zodiaco, inter Libræ, & Leonis celestia signa, sedentem constituit, quasi Dea jam illa, quæ duobus his signis ornari solebat, hominibus propter sua vitia, fraudesque relictis, ad superos convolarit. Quò respiciens Petrus Costalius (z), Pegma primum ex suis sub eadem figura, his versibus adjectis, effinxit;

*Vah qui inculcatis audes sperare querelis
Justitiam atheri linquere regna Poli
Illi signifero sedes ascribitur orbi,
Et clari ante oculos Arctophylacis abit:
Quæ locus ad Libram, & radiantis membra Leonis
Finditur, & duplici dividit astra sinu.
Hujus nostrorum sordes, & supra, Deorum
Moverunt justa debita sceptrâ manu.*

10 Lilius porò Giraldus (a), vulgarem quidem fateitur, sed magis ad rem, communem illam picturam, ab omnibus ferè jam Pictoribus usurpatam, dum sub virginis forma justitiam effigiant, cum examine lancis, vel stateræ, securiumque, aut virgarum fascibus. Vidisseque, & sibi placuisse ait (b), qui illam, nudam virginem effigiant, quadratum super lapidem sedentem, & æquatam manu altera bilancem tenentem: exertum altera sub ala ensem quodammodo occultentem.

11 Alexander autem ab Alexandro (c), & Pierius Valerianus (d), post Plutarchum (e), & Stobæum (f), quod suprà relati Auctores sub his justitiæ Iconibus significare voluerunt, in quadam alia Thebanorum effigie non minùs congruenter indicari docent, qui, ut ostenderent, justitiam incorruptam esse debere, & neque pretio, nec prece, ullavè alia hominum gratia flexibilem, aut variabilem, Judices pro Tribunali sedentes sine manibus, eis verò adsidentem Principem, sive Præsidentem, sine oculis effigiarunt. Quam picturam latè laudavit, & illustravit Noster Altianus in oratione, quam de laudibus juris civilis scripsit, nec eo contentus, inter sua Emblemata eandem inseruit (g), sub lemmate, *In Senatuum boni Principis*, & hoc elegantissimo Dialogismo:

*Effigies manibus trunca ante altaria Divum
Hinc resident, quarum lumine capta prior.
Signa Potestatis summe, sanctique Senatus
Thebanis fuerant ista reperta viris.
Cur resident? quia mente graves decet esse quietâ
Juridicos, animo nec variare levi.
Cur sine sunt manibus? Capiant ne xenia, nec se
Pollicitis flecti, muneribusvè sinant.
Cæcus at est Princeps, quod Solis auribus, absque
Affectu, constans jussa Senatus agit.*

12 Et hæc planè omnia ob oculos habuisse videtur Ignatius Albanus (h), dum veram justitiam à falsa discernit, & hoc item Dialogismo describit,

*Quæ Dea? Justitia. Et cur torvo lumine? Flecti
Nescia suum lachrymis, nec prece, nec pretio.
Quod genus? à superis. Genitor quis? Jupiter. Ex qua
Matre? Fide. Nutrix quæ tuâ? pauperies.
Quis gremio infantem fovit? prudentia, Quoniam
Freta duce ignoscis crimina? Judicio.
Cur gladium tua Dextra gerit, cur læva bilancem?
Ponderat hæc causas: percudit ille reos.
Quid rari adsistent? quod copia rara bonorum est.
Quæ comes adsidua est? candida simplicitas.
Aurium aperta tibi cur altera, & altera clausa est?
Hæc surda injustis; panditur illa bonis.
Paupere cur semper vultu? Justissimus esse,
Qui cupit, exiguas semper habebit opes.*

13 Pierio etiam Valeriano (i) testante, veteres, Euphratem flubium justitiæ symbolum esse voluerunt, quia quemadmodum per illum, fecunditas, & fructuum abundantia intelligebatur: ita est nulla virtute, quam ex justitia, opimiores latioresque fructus colligantur. Hinc Ceres legifera

Pœ-

(z) Costal. *pag. 1. vide etiam aliud simile Batillii Emblem. 190.*

(a) Lil. Girald. *syntagm. 1. pag. 27.*

(b) Clem. Alexand. *lib. 6. Strom. cap. Virtutem facit quadratam.*

(c) Alex. 3. *Gener. cap. 5.*

(d) Pierr. *lib. 35.*

(e) Plutarch. *in lib. de Isid. & Olirid.*

(f) Stob. *serm. 44.*

(g) Altian. *Emblem. 144.*

(h) Ignat. Alban. *ap. Canonb. 1. tom. pag. 436. & Lan-*

gium in Poliant. verb. Justit. col. 1499.

(i) Pier. *lib. 21. fol. mibi 154.*

Poëtis, eademque Astrea, hinc tellus ipsa justissima, ac ipsius justitiæ simulacrum perhibetur.

14 Nos autem præsentem hoc, quod cernis, Emblemate, virginalem habitum libram, & gladium, oculorumque velamen à ceteris mutuati, ipsam frænato subactoque leoni insidentem depingimus, ejusdem Pierii Valeriani (k) vestigia sequuti, qui inventam suo tempore Monetam picturæ ejusmodi tradit, sive quia justitia, ut inquit D. Augustinus (l), ipsum qui eam sequitur, impertentum tamquam Leonem facit, unde in Proverbiis (m) habetur, *Justus quasi Leo confidens, absque terrore erit.* Quod in causa fuit, ut Herculem, quem *Amatorem justitiæ* dixerunt, semper Leonis exuviis vestitum confingerent. Sive, ut Ego addo, ut præter hujus virtutis integritatem, & inflexibilitatem, quæ in virginali habitu, libra, gladio, & cæcitate, ut scripsit Proclus (n), denotabantur, dum Leonis tergo præmit, frænatumque illum, quolibet ducit, atque diducit, significarent, justitiæ vires in omnes tam validos, quam invalidos, tam nobiles, quam plebejos, tam humiles, ac debiles, quam potentes, æqua lance Imperium potestatemque suam exercere debere. Unde ex eadem Moneta Leonisque pictura, symbolum aliud deduxit Causinus (o), cum lemme, *Feroces domat justitia, & illis Orphei (p) carminibus.*

*Semper frangis enim omnes
Quicumque tuum non subjerunt jugum.*

15 Ne in aliter eam exercentes, illud Juvenalis (q) intorqueri possit,
Dat veniam corvis; vexat censura columbas.

Aut juxta vulgatum dictionem Anacharsidis (r) araneorum telis similes esse, quas validiora animalia præterpungunt, solumque parva, & imbecilliora, suis laqueis irretiunt. Quod inter sua Pegmata sic Petrus (s) Costalius (Diogeni tamen tribuens) his verbis expressit:

*Dum volat, elatae tellus dirumpit Arachnes
Oestron, & impavidè mollia pensa terit.
Sed capitur tenuis macilento corpore musca,
Nec fugit arguta retia ducta manu.
Sic pauper positæ sortes vix effugit urna,
Sed droes rupto vimine tutus abit.*

Et Florentius Schoonhovius (t) inter sua Emblemata istis,
*Araneorum tela magnis rumpitur
Muscis, minores strangulat;
Rei potentes Judicium sententiam
Odore ducunt munerum;
Qui nil habet quo torquat leges, miser
In pelle pauper plectitur.*

16 Addo & Nos rursus Joannem de Mena (u), qui eandem comparationem sic Hispano idiomate non minus venustè scriptam reliquit,

*Como las telas que dan las Arañas
Las leyes presentes no sean, ni tales,
Que prenden los flacos viles animales,
I muestran en ellos sus languidas sañas.
Las bestias mayores, que son mas estrañas,
Pasan por todo, rompiendo la tela;
Asi que no obra virtud la cautela,
Sino contra pobres, i flacas compañías.*

17 Atque hoc nimirum est, quod Nos, hoc nostro, Clavum Reipublicæ tenentibus suadere conamur, ut ejus lemma demonstrat: nam nihil magis curare debent, qui juris sancienti, vel dicendi jus habent, quam personarum acceptionem excludere; pares causas, pari lege transigere, & potentes, hac humiles æquali trutina, prout ejusdem juris ratio suggererit, ponderare. In quo præcipuum justitiæ officium vigoremque consistere, eleganter Cicero in Topicis insinuavit, inquiens: *Valeat æquitas, quæ paribus in causis paria jura desiderat.* Et Julius Paulus Juris-Consultus (x) dum docuit: *In omnibus maxime tamen in jure, æquitas spectanda est.*

18 Quibus in locis, non sine ratione Jacobus Ravardus (y) *Æquitas* verbum, non tam prostricti juris temperamento, seu Epicheja, de qua supra (z) plura congressimus, accipiendum; sed pro

(k) Pier. lib. 1. Suar. de Salazar in antiq. Gadit. lib. 2.

cap. 3. pag. 164.

(l) D. Aug. in term.

(m) Proverb. 28.

(n) Proclus apud Rhodigin. lib. 23. cap. 16.

(o) Caus. in Poliss. symb. lib. 2. cap. 48.

(p) Orph. in hymn. Justitiæ.

(q) Juven. satyr. 2.

(r) Plutarch. in vit. Solon. Laert. in Anachars.

(s) Costal. in pegm. pag. 43.

(t) Schoonh. Embl. 68. pag. 201.

(u) Joann. de Mena copl. 84.

(x) L. in omnib. D. de reg. jur.

(y) Ravard. in dict. 1. in omnibus.

(z) Supr. Embl. præcedenti.

pro æqualitate, sive æquabilitate, in administranda justitia, quæ iniquitas dicitur, si alio modo distribuatur, juxta illud Senecæ (a): *Prima pars æquitatis est æqualitas.* Et Venerabilis Beda (b): *Nam personam Judicis exiit, quisquis amicum induit, & qui aliter causam pauperis, aliter causam potentis, aliter sodalis, & aliter audit ignoti, statera utique librat iniqua.* Cui mirè convenit illud Laëtantii (c) Firmiani, sic valde ad Emblematis nostri, & Ravardi mentem agentis: *Deus qui homines generat, & inspirat, omnes æquos, id est pares esse voluit. Ubi enim non sunt universi pares, æquitas non est, & excludit inæqualitas ipsa justitiam.*

19 Quam doctrinam haurire potuit ex M. Tullio (d), qui eos, qui in puniendis vindicandisque sceleribus, pœnisvè constituendis, ob respectum & distinctionem personarum à legum præscripto discedunt, ex supra effata ratione, his verbis objurgat: *Nam si æquitas illa est, quæ omnia recta, atque inflexibilia exigit. Si ea est juris ratio, ut neque inflecti gratia, neque adulterari pecunia possit, videatur sanè judicantium religioni maxime consentaneum, in sententiis ferendis æquabilitatem servare, eundemque semper ad judicium cultum afferre, quem in Socrate omni vita fuisse accepimus.*

20 Et in eandem respiciens Psalmographus (e), multas benedictiones Regibus cælestis concedi demonstrat, qui sciunt, *Judicare populum in justitia, & pauperes in judicio;* & simul efficiunt, ut *Suscipiant montes pacem populi, & colles justitiam.* Judicantes pauperes populi, salvos facientes filios pauperum, & humiliantes calumniatorem. Quod, ut hujus loci Expositores (f) advertunt, nihil aliud designat, quam justitiam pauperibus æquè, ac potentibus, & elevatis parem esse debere. Sic enim & Moyses (g), postquam Deum descripsit, *Deum esse Deorum, & Dominum dominantium, Deum magnum, & terribilem, qui personam non accipiat, & munera;* statim subdit: *Facit judicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum;* quasi in hac virtute potentes cum humilibus exæquandi, omnis judicii, etiam divini, vigor, & disciplina consistat, ipsaque, & leges ex quibus descendit, tunc præcipue suum ministerium exercent, cum leones frænant, ut nostrum Emblema præsefert, & in altero Psalmo (h) idem David cecinit, inquiens: *In campo & fræno maxillas eorum constringe, qui non abhroxiunt ad te.*

21 Sunt enim leges frænatum potentium, ut noster Saavedra (i) latè prosequitur, & Nos infra (k) latius dicemus, & ut ait Ovidius (l):

*Inde late leges, ne fortior omnia posset
Cœptaque sunt purè tradita sacra coli.
Exiit feritas, armisque apotentius quum est,
Et cum cive pudet conseruisse manus.
Cui similis est Euripides (m), dum inquit:
Nihil est civitate præstantius, quam leges,
Pœtè positæ: nam & inferioris homo sortis,
Et qui ditior est, æquale jus experimuntur:
Vincit autem minor majorem si justam causam habet.*

22 Quod æquè ac Nos per domiti frænati, & à justitia inessis leonis figuram representamus, Hadrianus etiam Junius (n) in alio suo Emblemate non ineptè significavit, per Sceptrum, cui Ciconia superstat, Hippopotami immanis fluvialisque Nili equi tergori infixum, sic docens, justitiæ, & æquitatis Sceptro impios, quos Hippopotamus designat, esse domandos, impietatemque & superbiam Potentium coercendam, & gladio vindice castigandam, atque medio tollendam, non secus quam à Ciconiis solet serpentium genus occidi, & devorari. Ejus verba sic habent,

*Hostis colubris ales insidet Sceptro,
Substrata quod Niloi Equi premit terga.
Domat superbos impiosque proculcat
Sceptrum æquitatis, noxiosque consumit.*

23 Et in idem tendunt vetera illa Adagia, *Rex Jupiter omnibus idem, Æqua lance, Idem Actii quod Titii, & Tenedia securis, sive bipennis,* in quibus Erasmus plura notavit. Et Imperatoribus Justiniani Novellæ (o), quæ Judices in ingressu officii hanc æqualitatem utrique parti in judiciis civilibus, & criminalibus, & in publica disciplina jurare compellunt, neminemque maleficorum revereri, & si de Potentioribus sit. *Neque his se submittere, qui nullam de se utilitatem, at bene nefarias de se occasiones præbere possunt; sed per omnia jus tueantur, & ad leges respiciant.*

24 Quod si deficiat, totius Reipublicæ excidium, & Regnantis periculum vereri posse, pluribus Saa-

(a) Senec. epist. 26.

(b) Bed. in Proverb. cap. 11.

(c) Laëtant. lib. 5. divin. inst. cap. 15.

(d) Tull. 2. Tuscul.

(e) Psalm. 71. per tot.

(f) Cajetan. Lorin. & alii ibid.

(g) Deuter. 10. 17. 18.

(h) Psalm. 31. 9.

(i) Saaved. Empr. 21. pag. 134.

(k) Nos infr. Embl. 66.

(l) Ovid. 3. Factor.

(m) Eurip. in supplic.

(n) Junius Embl. 17.

(o) Justin. Novell. jus jur. quod præst. ab his, & in

Novell. 24. de præst. Psidia.

Saavedra (p) noeter ostendit, Minuuntur quippe iura, quoties gliscit potestas; ut aliàs Tacitus (q) dixit: Etsi prohibita impune transcenderis, neque metus ultra nec pudor est. Unde Apulejus (r), Medicinam Reipublicæ hanc justitiæ æqualem libram appellat; & Titus Livius (s) rectissimè monuit: Neminem unum civem tantum eminere debere, ut legibus interrogari non possit: nihil tam æquanda libertatis esse, quam potentissimum quæque dicere causam.

25 Quod Joannes etiam Mena (t) Regi nostro Joanni II. his verbis consultit,

A vos pertenece tal orden de dar,
Rei excelente, i mi gran Señor,
Asi como Principe Legislador
La vida politica siempre celar:
Porque pulicicia se pueda aguardar,
Y tomen las gentes seguros los sueños,
Punir á los Grandes, como á los pequeños,
A quien no perdona, no le perdonar.

26 Ubi doctus ejus Commentator Ferdinandus Perez de Guzman, alio nomine Pintianus, sic habet: El buen Rei, ó Principe que quiere guardar rectamente la justicia, asi ha de moderar la execucion de las leyes, que no tengan mas rigor en los pequeños, que en los grandes; é como dicen en el Proverbio vulgar, no quiebre la sogá por lo mas delgado. Et Octaviani Augusti exemplum adducit, quem Suetonius (u) inquit: Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent, quo ceteri, legibusque judiciariis æquè tenerentur. Adjiciens statim, qualiter se habuerit in causa Asprenatis Nonii, artius ei juncti, & veneficii accusati.

27 Cui simile est, quod de Nostro Ferdinando V. Rege Catholico adversus Marchionem de Priego graviter procedente, quod quemdam à se delegatum Judicem carceraverat, post Marianam Saavedra (x) commemorat. Et quod ex annalibus Francorum, de Ludovico XIII. tradit Beyerlinchius (y), inquit, quod cum Subpræfectum Aurelianensem, quo cum familiariter fuerat usus, sæpè ante Regni adeptionem à delictis, de quibus accusatus fuerat, exemisset, postea Rex factus, eundem illa reiterantem, capite damnavit. Admirantibusque nonnullis, respondit, Contendit privatus pro amico, Regnum adeptus, leges tueri debeo.

28 Erchimbaldi quoque de Borban, nepotem quòd quamdam puellam stupraverat, propria manu ob justitiæ zelum occidentis, notabilis est historia, & divino miraculo comprobata, cujus jam supra (z) mentionem feci. Nec minus notabilis, & ad rem nostram pertinens, alia Totilæ Gothorum Regis, aliàs crudelis, & barbari, qui Sigonio (a) latè narrante, cum rogaretur, ut cuidam ex suis intimis parceret, qui virgini stuprum intulerat, respondit: Ejusdem ingemii esse, delicto se obstringere, & delictorum supplicia impedire, omninòque necessarium esse, aut illum penas dare, aut Gothorum Reipublicam interire, cui Deus minus propitius factus fuit, postquam Theodatus cepit justitiam deserere, & aequitatem civitatis post habere.

29 Quod Barbari Regis dictum & factum, mihi aurem vellit, & admonuit, ut silentio illud aliud non involvam, quod de Lusitano Rege Alphonso Enriquez, hujus nominis I. in Nobiliario Infantis D. Petri (b) recolitur, dum in extremis agens, filio, Regni hæredi, hoc monitum præstitit: E hæced siempre justicia, é guardad en ella piedad aguisada. Casi un dia dexaredes de hacer justicia un palmo, luego otro dia se apartará de ti una brazada, é de tu corazon. Rectissimè, & verissimè quidem, nam qui à juris discedunt regulis, & semel à recto tramite prudentiæ, & aequitatis declinant, modò hac, modò illac fluctuare necesse est, & ut post Vellejum Paterculum (c) benè Natalis Comes (d) observat: Non ibi consistunt exempla, unde cæperunt, sed quemlibet in tenuem recepta tramitem, latissimè evagandi, sibi licentiam sionunt, & ubi semel à recto deviatum est, in præceptis itur.

30 Cui consilio simile est illud aliud, quod Noster Eusebius Noriemburgus (e) refert sanctissimam feminam Hidelgardim Philippo Flandriæ Comiti hæc in verba dedisse: Attende fili Dei, ut purò oculo justitia in Deum, velut Aquila in Solem aspicias, & ut absque proprietate voluntatis tue, judicia tua justa sint. Et notandum illud responsum Cardinalis D. Joannis de Tavera (f), Hispaniarum Generalis Inquisitoris, cui cum à Carolo V. injunctum fuisset, ut se cum reo quodam, quem valdè Imperator diligebat, benignè haberet, isque hoc Imperatori pollicitus, postea non adimpleret. Ab eo, de fide non servata reprehensus, sic libere respondisse narratur: Quando me puse á juzgar, fui con

(p) Saaved. Empr. 22. ex pag. 148.
(q) Tacit. 3. Annal.
(r) Apulej. in lib. de Philor.
(s) Livius lib. 38. vide Filesac. 2. selecti. pag. 14.
(t) Joan. Mena copla 38.
(u) Sueton. in August. cap. 56.
(x) Saaved. Empr. 22. pag. 149.
(y) Bayerl. in Apoph. Christ.

(z) Supr. Embl. 9.
(a) Sigon. de Imp. Occid. lib. 10. an. 543.
(b) Conde D. Pedro in tuo Nobiliario, apud Euseb. in lib. de la causa de los males públicos, cap. 2.
(c) Patercul. lib. 2.
(d) Natal. Comes lib. 26. hist.
(e) Euseb. in Theop. 2. part. lib. 3. cap. 1. pag. 489.
(f) Histor. Card. Tavera de Salazar de Mendoza.

animo de cumplirla. Pero visto el proceso, hallé que no podía, sin saltar á Dios, i á su justicia, i verdad, i asi tuce por mejor perder el respeto á V. M. que á la divina.

31 Jovius quoque refert (g), veus atque perpetuum Turcarum institutum esse, ut intranti templum supplicandi causa Imperatori, Telis manus ædituus occurrat, claraque voce pronuntiet, ut meminisse velit, Imperium, quod virtute bellica, & justitia paratum fuit, quam eisdem artibus, conservari, propagarique oportere.

32 Respublica namque, ut jam diximus, & ex D. Augustino (h), & aliis benè observat Cassaneus (i), sine hac æqualitate justitiæ regi non potest, cum per eam mali terreantur, & boni conserventur; & ut ait Lipsius (k): Nulla re quæcumque Respub. magis florebit, aut floruit, quàm rigida, & imota justitia: nulla re magis flaccesceat, & deficiet, quàm illa tali. Hæc felicitas Regnorum, & statuum, interna, & externa. Interna quidem, nam quis nescit scelera, & flagitia per eam removeri, virtutes promoveri: externa, quia agri, via, & maria frequentantur, & securitas ubique ac tranquillitas regnat.

33 Tantæque potentiæ sit, ut per eam justè damnati, vel pereuntes ipsam agnoscant, & alacriter moriantur, ut de latrone in cruce pendente D. Lucas (l) scribit, dum dixit: Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus. Et de Spartano quodam ab Ephoris damnato; Plutarchus (m), & Achilles Bocchius (n), qui ex ejus historia quoddam symbolum sumpsit, & insinavit Ovidius (o), inquit:

Leniter, ex merito quidquid patiare ferendum est,
Que venit indignè pena, dolenda venit.

34 Quemadmodum ex adverso, ubi gravia scelera inulta reliquantur, non solum in Reges & Magistratus culpa refunditur, verum & in ipsa Numina erigi, & inveni Ethnicorum mentes solebant, & de eorumdem existentia ancipites reddi; ut omissis impii Luciani (p) in suum Jovem subsannationibus, Cadmus apud Euripidem (q) Electra apud Sophoclem (r), & Jason apud Senecam (s) Tragicum fecit, qui ubi Medeam vidit, post tot scelera, & paricidia, impunè per aera volentem, sic doluit,

Per alta vade spacia sublimis aetheris:
Testare nullos esse, quæ veberis, Deos.

35 Quod autem hucusque de Potentioribus & Nobilioribus æquo jure cum humilibus & plebeis puniendis, judicandisque prælibavimus, eò quidem tendit, ut inulta eorum scelera esse non patiantur, cum vel ex hoc ipso quod Nobiles sint, graviora censi debeant, ut jam alio loco præmonui (t). Non autem ut negemus, in ipsis plectendis, & coercendis, diversam interdum rationem haberi debere, maxime ubi de pœnis corporalibus agitur, juxta elegantes doctrinas, & distinctiones, quas in hoc articulo, post Antiquiores alios, latè, & doctè Tiraquelus (u), Covarrubias (x), Joannes Garcia (y), & Jacobus Menochius (z) adducunt, crimina designantes, in quibus Nobilitatis privilegium amittitur, & Nobiles, ut in Francia (a) fit, nobilioribus, sive altioribus furcis suspendi debent.

36 Sed magis ad rem, de qua agimus, Michaël Hospitalius (b), postquam latè exposuit, & valdè doluit Nobilium Galliæ superbiam, elationem, ferociam, & gravia alia scelera, & excessus de quibus gloriari, & impunè relinqui solent, Regem suum, ut in illos gladio ultore consurgat, his verbis excitasse comperitur,

Quin Tu, quando illi monitis parere recisamus,
Perpetuas leges, & formidabile nomen
Imperii, cippos, & tetri carceris umbram
Horridus intentas? panamque à gente reposcis
Immani, & scelerum plena, legumque soluta
Judicijque metu: si cadibus omnia complet,
Si preedas abigit, si pejerat, & maledictis
Incessit superos, & nomina magna Deorum:
Nec misera plebis, vulgique ignobilis esse
Per magnos jurare Deos: proprium decus illud
Nobilium, quibus est Diis proxima penè potestas;
Hæc vite ratio est, his se distinguere signis, &c.

Cec EM

(g) Jovius lib. 2. in Baacete.
(h) D. August. lib. 7. de Civit. Dei.
(i) Cassan. ad cons. Burg. tit. 1. de just. in princ. em. num. 14.
(k) Lipsius in polit. lib. 2. cap. 9.
(l) Luc. 23. 41.
(m) Plutare. in Laco.
(n) Bocch. sym. 18. pag. 41.
(o) Ovid. epist. 5.
(p) Lucian. in Timon.
(q) Eurip. in Bacchis.

(r) Soph. in elect.
(s) Senec. in Medea in fine.
(t) Supr. Embl.
(u) Tiraq. de nobil. cap. 20. ex num. 104. & de pan. temp. caus. 31.
(x) Covarr. 2. var. cap. 9.
(y) Joan. Garc. de nobil. glof. 1. ex num. 14.
(z) Menoch. de arbit. cas.
(a) Canonh. 1. tom. pag. 730. Ego 2. tom. lib. 1. cap. 27. ex num. 31.
(b) Hospit. in carmin. ad Amic.